

ANNA PABICH
Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie
Oddział w Poznaniu

STAN ZATRUDNIENIA W JEDNOSTKACH DORADZTWA ROLNICZEGO W 2007 ROKU

Doradztwo rolnicze w ostatnich kilkunastu latach ulegało częstym zmianom organizacyjnym. Dopiero Ustawa o jednostkach doradztwa rolniczego z dnia 22 października 2004 roku uporządkowała dotychczasowe struktury organizacyjne doradztwa.

W myśl tej Ustawy jednostkami doradztwa rolniczego są:

- Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, podległe Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi, z Oddziałami w Krakowie, Poznaniu i Radomiu;
- 16 wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego podległych właściwemu wojewodzie.

Pół roku po wejściu w życie Ustawy, w czerwcu 2005 roku przeprowadzono pierwszą analizę, której przedmiotem była organizacja i stan zatrudnienia w jednostkach doradczych, głównie w WODR. Podstawą analizy były odpowiedzi ankietowe otrzymane ze wszystkich (16) wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego (WODR) oraz Centrum Doradztwa Rolniczego [Pabich, 2005].

W styczniu 2007 roku przeprowadzono ponowny sondaż. W artykule zaprezentowano jego wyniki, a także analizę zatrudnienia we wcześniejszych latach.

W jednostkach doradztwa rolniczego na początku 2007 roku zatrudnionych było 5 555 osób, w tym nieco ponad 200, to pracownicy Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie i Oddziałów Centrum (tabela 1).

Tabela 1

Zatrudnienie w jednostkach doradztwa rolniczego
stan na 30 czerwca 2005 roku i 1 stycznia 2007 roku

Jednostka doradcza	Liczba osób zatrudnionych ogółem	
	2005 r.	2007 r.
Centrum Doradztwa Rolniczego	193	201
Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego	5 426	5 354
Ogółem	5 619	5 555

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR i CDR.

Stan zatrudnienia w jednostkach doradztwa rolniczego w ostatnich dwóch latach, w stosunku do 2007 roku ulegał nieznacznym wahaniom i mieścił się w granicach 1% ogółu zatrudnionych.

Ze względu na nieco odmienną strukturę organizacyjną i zadania realizowane przez Centrum Doradztwa Rolniczego, dalsza część analizy dotyczy tylko wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego.

Informacje o zatrudnieniu w ośrodkach doradztwa rolniczego, gromadzone w Centrum Doradztwa Rolniczego i publikowane w „Zagadnieniach Doradztwa Rolniczego” sięgają początku lat dziewięćdziesiątych [Pabich, 1998, 2001, 2003, 2005]. W ciągu kilkunastu lat rejestracji zmian można zauważyć nieznaczną tendencję spadkową liczby ogółu zatrudnionych w ośrodkach doradztwa rolniczego. Po roku 2003 zatrudnienie osiąga pewną stabilizację, wynosi około 5 300-5 400 osób (tabela 2).

Tabela 2

Zatrudnienie w ośrodkach doradztwa rolniczego
w latach 1992-2007

Rok	Ogółem liczba zatrudnionych	w tym: kadra kierownicza i doradcza
1992	5 846	4 579
1996	5 700	4 700
1998	5 630	4 620
2001 ¹	4 376	3 551
2003	5 315	4 362
2005	5 426	4 510
2007	5 354	4 410

¹dane bez WODR Bratoszewice i sześciu RCDR, które były w strukturze obecnego CDR w Brwinowie, razem ok. 1000 osób

Źródło: Opracowanie własne [Pabich 1998, 2001, 2003, 2005].

Podział administracyjny kraju na województwa różnej wielkości, o różnym poziomie rozwoju rolnictwa i rozdrobnieniu gospodarstw ma odzwierciedlenie w strukturze organizacyjnej i funkcjonowaniu ośrodków doradztwa rolniczego. Liczba zatrudnionych ogółem w poszczególnych ośrodkach jest dość zróżnicowa-

na i wynosi od 143 do 687 osób. Najwięcej ośrodków doradztwa zatrudnia od 201 do 300 osób (tabela 3).

Tabela 3

**Zatrudnienie ogółem w ośrodkach doradztwa rolniczego
w 2007 roku według przedziałów liczbowych**

Zatrudnionych ogółem w przedziale	Liczba jednostek	Siedziba WODR
do 200 osób	2	Kalsk, Łosiów
201 do 300 osób	7	Minikowo, Szepietowo, Gdańsk Częstochowa, Modliszewice, Olsztyn, Barzkowice
301 do 400 osób	4	Wrocław, Bratoszewice, Karniowice, Boguchwała
powyżej 401 osób	3	Końskowola, Warszawa, Poznań,

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

Z analizy danych wynika, że 3 największe ośrodki zatrudniające powyżej 400 osób, skupiają 33% ogółu zatrudnionych we wszystkich ośrodkach. W porównaniu do roku 2005 wahania liczby zatrudnionych w poszczególnych ośrodkach są nieznaczne, sięgają kilku lub kilkunastu osób.

Strukturę organizacyjną ośrodków doradztwa rolniczego stanowią oddziały i terenowe zespoły doradcze. W większości województw utrzymano trójstopniową strukturę organizacyjną centrala – oddział – zespół doradczy. Dwustopniowa organizacja wewnętrzna: centrala – zespół doradczy występuje w 5 województwach (tabela 4).

Tabela 4

**Struktury organizacyjne wojewódzkich ośrodków doradztwa
rolniczego w 2007 roku**

Województwo – siedziba WODR	Liczba	
	Oddziałów	Zespołów doradczych
1. dolnośląskie – Wrocław	4	26
2. kujawsko-pomorskie – Minikowo	2	19
3. lubelskie – Końskowola	3	22
4. lubuskie – Kalsk	1	11
5. łódzkie – Bratoszewice	3	18
6. małopolskie – Karniowice	brak	19
7. mazowieckie – Warszawa	7	37
8. opolskie – Łosiów	brak	11
9. podkarpackie – Boguchwała	brak	21
10. podlaskie – Szepietowo	brak	14
11. pomorskie – Gdańsk	2	16
12. śląskie – Częstochowa	2	17
13. świętokrzyskie – Modliszewice	1	13
14. warmińsko-mazurskie – Olsztyn	1	19
15. wielkopolskie – Poznań	brak	31
16. zachodnio-pomorskie - Barzkowice	1	18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

W styczniu 2007 roku zlikwidowano struktury oddziałowe WODR w województwie wielkopolskim.

Bezpośredni związek z wielkością województwa i liczbą zatrudnionych ma liczba zespołów doradczych. Dwa najmniejsze ośrodki Kalsk i Łosiów mają po 11 zaś największe Poznań i Warszawa ponad 30 zespołów doradczych.

Największa grupa zatrudnionych 3890 osób, realizująca podstawowe zadania doradztwa rolniczego to specjaliści i doradcy, stanowią oni ponad 70% ogółu zatrudnionych (tabela 5).

Tabela 5

Zatrudnienie w ODR w latach 2001-2007 wg stanowisk (funkcji)

Stanowisko (funkcja)	Zatrudnienie w latach (liczba osób)			
	2001 [*]	2003	2005	2007
Kadra kierownicza	212 ^{**}	322 ^{**}	601	520
Specjaliści i doradcy	3 339	4 040	3 909	3 890
Pozostali	825	953	916	944
Ogółem	4 376	5 315	5 426	5 354

^{*}bez WODR Bratoszewice i sześciu RCDR, które były w strukturze obecnego CDR w Brwinowie, razem ok. 1000 osób;

^{**}bez kierowników terenowych zespołów doradczych, uwzględnionych w grupie specjaliści i doradcy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

W ciągu ostatnich kilku lat liczba zatrudnionych specjalistów i doradców jest dość stabilna i kształtuje się na poziomie 3900 do 4000 osób.

Pozostali, czyli pracownicy działów finansowo-księgowych, organizacji kadr, działu administracyjno-gospodarczego, samodzielnych stanowisk (BHP, prawny) i inni, to ok. 18% ogółu zatrudnionych.

Ramowy statut ośrodka określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie nazw i siedzib WODR. Zakłada on utworzenie między innymi 7 działów merytorycznych i zespołu doradców. Szczegółowa struktura organizacyjna ośrodka ustalana jest przez dyrektora i zatwierdzana przez wojewodę. W praktyce w większości ośrodków funkcjonuje struktura według działów zaproponowanych w rozporządzeniu. Pojedyncze odstępstwa dotyczą zmiany nazwy, na przykład zamiast:

- Działu Technologii Produkcji i Doświadczalnictwa powołano Dział Technologii Produkcji Rolniczej,
- Działu Ekonomiki i Przedsiębiorczości - Dział Agrobiznesu,
- Działu Metodyki Doradztwa, Oświaty i Szkoleń - Dział Edukacji i Informatyki.

Niektóre komórki organizacyjne zostały połączone np.:

- Dział Technologii Produkcji i Doświadczalnictwa z działem Ekologii i Ochrony Środowiska,
- Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich z Działem Gospodarstwa Wiejskiego i Agroturystyki lub Ekologii i Ochrony Środowiska,
- Dział Ekonomiki i Przedsiębiorczości z Działem Rozwoju Obszarów Wiejskich lub wyszczególnionymi stanowiskami zarządzania jakością,
- Dział Metodyki Doradztwa, Oświaty, Szkoleń z Działem Wydawnictwa i Informatyki.

Większe zróżnicowanie organizacyjne występuje w grupie zespołów doradców. Zespół doradców, określany często jako rejonowy lub terenowy zespół doradców, działa najczęściej w granicach powiatu. W sześciu ośrodkach doradztwa rolniczego zespoły terenowe funkcjonują w strukturze działów, w pozostałych jako oddzielne komórki organizacyjne, zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia MRiRW z 2004 roku. Liczba osób zatrudnionych w wyodrębnionych zespołach doradczych jest zróżnicowana i w zależności od województwa wynosi od 58 do 345 osób.

Największą komórką organizacyjną w ośrodkach doradztwa rolniczego, poza terenowymi zespołami doradców, jest Dział Technologii Produkcji i Doświadczalnictwa (tabela 6).

Tabela 6

**Struktura zatrudnienia i wykształcenie specjalistów i doradców
w działach (zespołach) w 2007 r.**

Komórka organizacyjna	Liczba osób w dziale	Wykształcenie liczba osób w %	
		średnie	wyższe
Dział Technologii Produkcji i Doświadczalnictwa	1 007	19	81
Dział Rozwoju Obszarów Wiejskich	167	11	89
Dział Ekonomiki i Przedsiębiorczości	335	7	93
Dział Gospodarstwa Wiejskiego i Agroturystyki	229	38	62
Dział Ekologii i Ochrony Środowiska	179	3	97
Dział Metodyki Doradztwa, Oświaty i Szkoleń	155	36	74
Dział Wydawnictwa i Informatyki	163	47	53
Inne (centra wystawowe, doskonalenia itp.)	69	55	45
Zespoły Doradców	1 586	28	72
Ogółem	3 890	24	76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

Wynika to z przyporządkowania w niektórych WODR, głównie do Działu Technologii Produkcji części specjalistów i doradców pracujących w terenie, jak również pracowników laboratoriów do badań prób gleb oraz zaliczenia do tej grupy pracowników obsługi upraw doświadczalnych, traktorzystów, robotników po-

lowych i innych. Razem z wyodrębnionymi Zespołami Doradców oba działy stanowią ponad 66% ogółu zatrudnionych specjalistów i doradców. Pozostałe Działy ośrodków doradztwa rolniczego są znacznie mniejsze liczebnie.

Zdecydowana większość specjalistów i doradców, 76% posiada wykształcenie wyższe. W działach technologicznych odsetek osób z wyższym wykształceniem jest nieco wyższy. W Dziale Ekologii i Ochrony Środowiska oraz Ekonomiki i Przedsiębiorczości ponad 90% to osoby z wyższym wykształceniem (tabela 6). W przypadku Działów Metodyki Doradztwa, Oświaty i Szkoleń oraz Wydawnictw i Informacji nieco niższy poziom wykształceniem wynika z przyporządkowania do tych Działów pracowników obsługi ośrodków szkoleniowych, poligrafów i innych osób na stanowiskach nie wymagających wyższego wykształcenia.

Generalnie, od 2001 roku wzrasta wykształcenie specjalistów i doradców, osiągając w 2007 roku poziom 76% zatrudnionych z wykształceniem wyższym (tabela 7).

Tabela 7

Wykształcenie specjalistów i doradców WODR w latach 2001-2007

Lata	Liczba osób	Wykształcenie	
		średnie	wyższe
2001	3339	31	69
2003	4040	30	70
2005	3909	27	73
2007	3890	24	76

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR [Pabich, 2001, 2003, 2005].

Na początku 2005 roku, wraz ze zmianą organizacji doradztwa rolniczego, wprowadzono w tabeli stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych pracowników jednostek doradztwa stopnie specjalizacji doradcy rolniczego – specjaliści I i II stopnia. Jak dotąd nie wydano jednak szczegółowych rozporządzeń umożliwiających wprowadzenie klasyfikacji. W jednostkach doradztwa rolniczego funkcjonują nadal stanowiska głównego, starszego specjalisty itd. bez stanowisk doradcy specjalisty I lub II stopnia.

Obecnie najwięcej osób zatrudnionych jest na stanowiskach starszego specjalisty i specjalisty (tabela 8). Stanowią oni 50% ogółu zatrudnionych specjalistów i doradców.

Tabela 8

Struktura zatrudnienia specjalistów i doradców według stanowisk pracy

Stanowisko	Zatrudnienie	
	liczba osób	%
główny specjalista	760	20
starszy specjalista	1 016	26
specjalista	919	24
doradca	105	3
młodszy specjalista	356	9
technik doradca	560	14
asystent doradcy	85	2
referent, laborant, poligraf, prac. polowy	89	2
Ogółem	3 890	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

W porównaniu do danych ostatniego sondażu, w 2005 roku zmniejszył się udział zatrudnionych specjalistów - o 9%, zwiększyła natomiast liczba stanowisk młodszy specjalista i asystent doradcy o 4%, a także technik doradca o 4%.

Zróżnicowanie stanowisk pracy w ośrodkach, od głównego specjalisty do technika doradcy, ma miejsce w poszczególnych działach merytorycznych (tabela 9).

Tabela 9

Struktura zatrudnienia specjalistów i doradców według stanowisk pracy i działów w %, w 2007 roku

Działy	Stanowiska						
	główny specjalista	starszy specjalista	specjalista	doradca	mł. spec., asystent doradcy	technik doradca	referent poligraf laborant
Technologii Produkcji i Doświadczalnictwa	19	37	22	1	11	9	1
Rozwoju Obszarów Wiejskich	33	17	22	2	18	8	–
Ekonomiki i Przedsiębiorczości	34	37	20	1	6	2	–
Gospodarstwa Wiejskiego i Agroturystyki	15	28	24	-	17	16	–
Ekologii i Ochrony Środowiska	21	27	22	2	25	2	1
Metodyki Doradztwa, Oświaty i Szkoleń	25	16	34	1	8	1	15
Wydawnictw i Informacji	16	25	25	-	7	5	22
Zespoły Doradców	16	18	25	5	11	25	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych WODR.

Struktura zatrudnienia według stanowisk pracy związana jest z poziomem wykształcenia i stażem pracy na stanowisku. Najwięcej głównych i starszych specjalistów zatrudniono w ośrodkach w Działach Ekonomiki i Przedsiębiorczości,

odpowiednio 34 i 37%. Potwierdzeniem tych relacji są dane zamieszczone w tabeli 6, z których wynika, że ponad 90% osób w tym Dziale posiada wykształcenie wyższe.

Nieco odmienna sytuacja istnieje w Dziale Ekologii i Ochrony Środowiska, gdzie udział stanowisk: główny, starszy specjalista, specjalista itd., jest podobny - ok. 20 %, ale duży udział - 25%, mają młodszy specjaliści i asystenci doradcy z wyższym wykształceniem i niewielkim stażem pracy.

Charakterystyczne jest stanowisko technika doradcy ze średnim wykształceniem. Najwięcej osób na stanowisku technika doradcy zatrudniono w grupie Zespoły Doradców oraz w Dziale Gospodarstwa Wiejskiego i Agroturystyki odpowiednio 25 i 16%.

Reorganizacja w strukturach jednostek doradztwa rolniczego w zasadniczy sposób nie wpłynęła na liczbę zatrudnionych w doradztwie, pozostaje ona nadal na poziomie ok. 5,5 tys. osób. Wzrasta natomiast poziom wykształcenia specjalistów i doradców. Rozporządzenia wprowadzające specjalizację zawodową w doradztwie z pewnością wpłyną na podniesienie poziomu wykształcenia zatrudnianych osób i zmienią strukturę zatrudnienia.

LITERATURA

1. Pabich A. (1998): Zatrudnienie w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego nr 3/98.
2. Pabich A. (2001): Stan zatrudnienia w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego nr 4/01.
3. Pabich A., Odrobińska B. (2003): Stan zatrudnienia w doradztwie rolniczym w 2003 roku. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego nr 3/03.
4. Pabich A. (2005): Zatrudnienie w jednostkach doradztwa rolniczego w 2005 roku. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego nr 3/05.
5. Ustawa z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego. Dz. U. Nr 251, poz. 2507.